

NÁRODNÍ PARK ŠUMAVA A JEHO FINANCOVÁNÍ

PAVEL HUBENÝ

Mgr. PAVEL HUBENÝ

Od roku 1988 působí na Šumavě.

Nejdříve jako řadový zaměstnanec

Správy CHKO Šumava v Sušici, později krátce jako pracovník Referátu životního prostředí Okresního úřadu v Klatovech,

od roku 1992 opět na Správě Národního parku a Chráněné krajinné oblasti

Šumava. V letech 1993 až 2014 jako

vedoucí CHKO Šumava, od roku 2014

pak ve funkci ředitele Správy Národního parku Šumava.

V letošním roce Správa Národního parku Šumava ukrajuje pětatřicátý rok své existence. Poslední klidné roky jakoby zanořily pod hladinu bouřlivou historii tohoto chráněného území. Neklidnou dobu hledání smyslu národního parku, ochrannářského, ale i politického a ekonomického vyvažování.

U jeho zrodu stály proti sobě dvě ideje: myšlenka na národní park s velkou plochou divoké přírody, a myšlenka na konzervaci krajiny ve stavu, v jakém byla po převratu v roce 1989. První idea více odpovídala požadavkům na fungování národních parků podle mezinárodních pravidel a také více korespondovala s pojetím ochrany přírody v navazujícím Národním parku Bavorský les. Druhá idea spíše odpovídá chráněné krajinné oblasti. Jejím cílem bylo zachování tradičního hospodaření, zejména v lesích.

Každá z idejí má svoji ekonomickou základnu. Na počátku 90. let se Ministerstvo životního prostředí České republiky klonilo

k variantě konzervace krajiny. I když už tehdy legislativa počítala s tím, že – hlavně v lesích – bude zachován a obnoven samostatný vývoj přírodních ekosystémů. Model spojený s desítky let trvajícím zásahy jak na lesní půdě, tak i na odlesněných pozemcích, počítal s neustálým zdrojem zisků spojených s prodejem dřeva, případně zemědělských produktů. Protože už v roce 1992 bylo v zákoně rozhodnuto, že veškerá státní lesní půda bude obhospodařována Správou Národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava, bylo zjevné, že zřizovatel počítá s trvalým přísunem finančních prostředků z péče o les. Hrubá kalkulace říkala, že ročně lze na území parku vytěžít 100 až 150 tisíc kubiků dřevní hmoty, což bylo množství, které mohlo pokrýt více jak polovinu provozních nákladů. Zbytek pak, zejména náklady na mzdy, by zajišťoval zřizovatel. Vznikl tak model příspěvkové organizace, tedy společnosti, která hospodaří jak s příspěvkem od zřizovatele, tak s finančními zdroji, které si sama

Idea divočiny nakonec zvítězila. Foto Pavel Hubený

Centrální část Národního parku Šumava po kůrovcové gradaci. Foto Pavel Hubený

zajistí. V prvních letech existence parku byl podíl z prodeje dřeva na celkovém rozpočtu velmi vysoký (60 až 88 %). Postupně se snižoval, v některých letech od roku 2007 dokonce klesl pod 30 %, přičemž pozdější maxima sahala k 64 %. Od roku 2014 do 2024 byl tento podíl průměrně 49 %. Trend je jednoznačně klesající.

Realita ale píše jiné scénáře, než jaké předpokládají modely. Na Šumavě do celého procesu zasáhl lýkožrout smrkový. Jeho gradace si vynutily zvýšenou těžbu. Pro toho, kdo se v této problematice neorientuje, stačí věc popsat zkratkou: lesní zákon vyžaduje, aby smrk na půdě určené k plnění funkcí lesa byl vytěžen dříve, než se stane zdrojem šíření kůrovce. V roce 1996 tak jen těžba kůrovcem napadených smrků vyšplhala ke 190 000 m³. Po období poklesu kůrovcového napadení přišel orkán Kyrill, který vygeneroval roční těžbu polomů blížících se 750 000 m³ a následná kůrovcová gradace pak do roku 2011 vedla k vytěžení více jak 1 000 000 m³ (průměrně 250 000 m³/rok v období 2008-2011). Tehdy Správa bohatla, neboť produkovala nebývale vysoké zisky. Část z nich vložila do rezervních fondů. Bylo totiž jisté, že přijde období, kdy kůrovcové těžby klesnou na minimum.

Souběžně s tímto procesem běžela ale i změna idejí. Plán na konzervaci tradičního lesnictví na rozlehlých pasekách po těžbě kůrovce zjevně selhal. K žádné konzervaci

nedošlo. Těžbou dokonce byly zničeny i lesy, u kterých se předpokládalo, že porostou ještě několik desetiletí. Konečně se také začalo hlasitě mluvit o tom, že Správa národního parku hradí své provozní náklady z prodeje něčeho, co by měla chránit. A zároveň se ukázalo, že se vývoj lesů národního parku ubírá podobným směrem, jako vývoj sousedních hospodářských lesů. A tak se stále neodbytněji hlásila o slovo idea první. Divočina. Dynamika tohoto procesu byla tak silná, že v roce 2017 vedla k novele zákona, který základní princip samovolného vývoje, tedy první ideje, vtělil do preambule národních parků. V Poslanecké sněmovně se fakticky rozhodovalo o budoucnosti všech našich národních parků.

Do toho ale vstoupila ekonomika a také (opět) kůvec. Velká kůrovcová gradace zasáhla celou republiku a smrkové souše, dosud běžné jen v národních parcích a rezervacích, se staly nedílnou součástí celé české krajiny. Těžby kůrovcem napadeného dříví vedly kolem roku 2018 k propadu cen dřeva. V národním parku se záhy ukázalo, že za takové situace ani vysoká těžba nemůže pokrýt náklady. Tedy v případě, že nejsou vytvořeny dostatečné rezervní fondy. Od roku 2020 je také jisté, že dlouhodobým cílem v Národním parku Šumava je snižovat těžbu dřeva a postupně převádět většinu lesní půdy do divočiny. Tento proces probíhá kontinuálně a od roku 2023 je

více jak polovina lesní půdy, kterou spravujeme, bez těžeb. Finanční zdroj z prodeje dřeva tedy postupně vysychá. Až skončí na zcela doplňkovém minimu. Náš partner, Národní park Bavorský les, prošel podobným vývojem. V okamžiku, kdy se divočině ponechávané lesy začaly přibližovat 70 %, přešel z režimu příspěvkové organizace na rozpočtovou.

Pokud jde o hledání jiných finančních zdrojů, které by pomáhaly trvalému provozu národního parku, není to vůbec věc snadná. Společně s Bavorským národním parkem sdílíme myšlenku, že vstup do národního parku by měl být zadarmo. Zpoplatněny by mohly být pouze výjimečné aktivity, jejichž provoz je spojený s nějakými dalšími náklady, například provozem rezervačního systému, specifickými personálními náklady (například průvodci) apod. Finanční budoucnost Správy tedy bude nejspíše garantovaná zdrojem od zřizovatele, tento zdroj bude doplňkově zlepšovat zisk z prodeje dřeva těženého s cílem trvalé péče o lesní ekosystémy v místech určených pro ochranu a udržování biodiverzity (cca 24 % území národního parku), popř. přísun financí za služby. Poslední kategorie nebude ale ve skutečnosti ziskem, protože příjem z těchto činností nevyrovná náklady na trvalý a dlouhodobý provoz konkrétní služby. Sladění zisku a nákladů řešíme v současné době při úvahách o každé nové aktivitě, kterou hodlá do budoucna Správa provozovat.

Budoucí scénář v podstatě směřuje do podoby rozpočtové organizace a bude nepochybně spojen s úspornými kroky. Rozhodně už dnes existence národního parku podle kvalifikovaných odhadů produkuje roční obrát přes miliardu korun. Protékající finance obohacují místní komunity, region a rozsáhlou síť podnikatelů. A průtok peněz znamená i příjem na daních.

Bude-li tento fenomén slílit, měl by být projekt divokého národního parku stále atraktivní a udržitelný.

